

אף הן היו באותו הנס

רש"י מסכת פסחים דף קח עמוד ב

שאף הן היו באותו הנס - כדאמרינן (סוטה יא, ב) בשכר נשים צדקניות שבאותו הדור נגאלו, וכן גבי מקרא מגילה, נמי אמרינן הכי, דמשום דעל ידי אסתר נגאלו, וכן גבי נר חנוכה במסכת שבת (כג, א).

תוספות מסכת פסחים דף קח עמוד ב

היו באותו הנס - פי' רשב"ם שעל ידם נגאלו וכן במגילה ע"י אסתר ובחנוכה ע"י יהודית וקשה דאף משמע שאין עיקר ועוד דבירושלמי גריס שאף הן היו באותו ספק משמע באותה סכנה דלהשמיד להרוג ולאבד והא דאמרינן דפטורות מסוכה אף על גב דאף הן היו באותו הנס כי בסוכות הושבתי התם בעשה דאורייתא אבל בארבעה כוסות דרבנן תיקנו גם לנשים כיון שהיו באותו הנס.

גרי"ז ערכין ג.

המגילה הנאמר לאנשים א"כ גם עבדים ממילא חייבים וליכא בהו פטורא דמ"ע דהזמן גרמא, אבל אם באמת גם עתה איכא בהו פטורא דמ"ע שהזמ"ג ורק דהוא דין חיוב מיוחד לנשים מטעם דאף הן היו באותו הנס, א"כ הרי הוא דין חיוב מיוחד להן, אבל עבדים הדרו לדינם ופטורים מטעם מצות עשה שהזמן גרמא.

בגמ' דאמר ריב"ל נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס, יש להסתפק אם הפירוש דמטעם זה ליכא בהו פטורא דמ"ע שהזמן גרמא דדין זה דמ"ע שהזמ"ג שייך אף במצוות דרבנן וממילא נכללו בחיובא דקריאת המגילה הנאמר כאנשים, או דהוא חיוב מיוחד לנשים מטעם זה דאף הן היו באותו הנס, ונפק"מ בעבדים כנענים דאם נשים נכללו בחיובא דקריאת

שו"ת מהר"ם מרוטנבורג חלק ד (דפוס פראג) סימן תעג

1 השיב ר"ת למהר"ם משה מפונטיזא דנשים חייבות בג' סעודות אף על גב דהו"ל מעשהז"ג =מצות עשה שהזמן גרמא = דאף הן היו באותו הנס [דמן] דלחם משנה האכילן וכן חייבות לבצוע על ב' ככרות ועוד2 [דעשה דרבנן שוה בכל ואין נראה] דהא נשים פטורות מק"ש אף על גב דאית בהו עול מלכות שמים לא מחייבי' להו מדרבנן כדאמ' פ' מי שמתו (כ' ע"ב) ואף על גב דאיכא מאן דאית ליה דק"ש דרבנן. וטעם ראשון שפי' שאף הן היו באותו הנס לא ידענא אי א"ש דנהי דליכא לאקשוויי מהא דקאמר התם נשים חייבות בקידוש היום ד"ת לא מפיק ליה אלא מזכור ושומר דכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה אבל מהאי טעמא לא [כי] לא קשי' דאותו הנס לא שייך לקידוש אבל מ"מ לא שייך טעמא שאף הן היו אלא היכא דהמצוה באה על הנס שאירע לישראל שהיו בסכנה ונמלטו דומי' דמגילה ובד' כוסות ובנר חנוכה.

מסורה ח' ב בשם גר"מ סאלאוויציקבענין אף הן היו באותו הנס

שבת (כג) אמר ר' יהושע בן לוי, נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס, וכה"ג איתא נמי בגמ' מגילה (ד.) אריב"ל נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו באותו הנס, ועיי"ש בתוס' ד"ה שאף הן, דלחדא דעה אף במצוות דאורייתא יש לחייב נשים עכ"פ מדרבנן מכת האי טעמא, ומקשים העולם דאי"כ ליחייבו נשים במצות חפילין, דמבואר בקרא להדיא דטעם מצות החפילין הוא למען תהיה תורת ד' בפין כי ביד חזקה הוציאך ד' ממצרים, ואף הן היו באותו הנס, וחירץ על זה הגי' משה סולוביציק ז"ל, דהבדל יש בין מצוה שישוד חיובה הוא זכר לנס, לבין מצוה שעצם קיומה, הוא לפרסם את הנס, דדוקא במצוות שיש בקיומן משום פרסומי ניסא, קיי"ל דאף הנשים חייבות מטעם אף הן היו באותו הנס, אך במצוה שרק חיובה הוא זכר לנס, אבל אין בקיומה משום פרסום הנס, ככה"ג לא אמרין דליחייבו נשים ג"כ, ומעשה ניתא בפשיטתא הקושיא מהפילין, דמהך קרא-למען תהיה תורת ד' בפין כי ביד חזקה הוציאך זכר-לא למדנו אלא, שזהו יסוד חיוב המצוה, זכר ליצי"מ, אבל היות ואין בעצם מעשה הנחת החפילין שום ענין של פרסומי ניסא, לא שייך הכא לגמרי כל הסברא של אף הן היו זכר.

16 וסימן לדבר לידע באיזו מצוה יש בקיומה משום פרסום הנס, ובאיזו לא, יש ליקח מברכת שעשה נסים, די"ל שכרחה זו נחקנה במיוחד דוקא על אותן המצוות שיש בעשייתן משום פרסומי ניסא, והנה כגמ' מצינו רק כג' מקומות, שנשים חייבות כמ"ע שהזמ"ג מכת האי טעמא דאף הן היו זכר, והיינו-במקרא מגילה, בנר חנוכה (כנ"ל מהגמ'), ובארבע כוסות (פסחים ק"ח סוף ע"א). ודוקא בהנך ג' מצוות חקנו חכמים לברך ברכת שעשה נסים, וכמו שנחבאר, ומה שאנו מברכים כליל פסח אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים וכו', היא היא ברכת שעשה נסים שנחקנה בקשר עם מצות ארבע כוסות, עכ"ל הגי' משה ד"ל.

דין הסיבה

שלום רונר

1. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף צט עמוד ב

משנה. ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך. אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב

2. רש"י מסכת פסחים דף צט עמוד ב

ואפילו עני שבישראל לא יאכל - בלילי פסחים, עד שיסב כדרך בני חורין, זכר לחירות, במטה ועל השלחן.

3. תלמוד ירושלמי מסכת פסחים פרק י דף לו טור ב /ה"א

אמר רבי לוי ולפי שדרך עבדים להיות אוכלין מעומד וכאן להיות אוכלין מסובין להודיע שיצאו מעבדות לחירות ר' סימון בשם רבי יחושע בן לוי אותו כזית שאדם יוצא בו בפסח צריך לאוכלו מיסב רבי יוסי בעא קומי רבי סימון אפי' עבד לפני רבו אפילו אשה לפני בעלה אמר ליה כרבי עד כאן שמעתי

4. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קח עמוד א

איבעיא להו: שמש מאי? - תא שמע, דאמר רבי יחושע בן לוי: השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב - יצא. מיסב - אין, לא מיסב - לא, שמע מינה: בעי הסיבה, שמע מינה.

5. רא"ש שם פרק י הלכה ב

ומצה בעי הסיבה בכזית ראשון וכזית של אפיקומן ואם אכל בלא הסיבה לא יצא כדאמר ריב"ל השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא, משמע מיסב אין לא מיסב לא, ואם אכל בלא הסיבה יחזור ויאכל בהסיבה וכן בכוס ראשון ושני אם לא שתי בהסיבה.

6. גר"ז חמץ פ'ו הל' ז

פ"ז ד"ז לפיכך כשסומד חרס בלילה טוב צריך לאכול ולשתות זכוח מיסב דרך חירות וכו' ואימתי לריבין הסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבעה כוסות האלו ושאר אכילתו ושתייתו אם היסב כ"ז משונה וכו' עכ"ל, מדברי הרמב"ם האלו מבואר דמלכות הסיבה 6 היא מצוה בפ"ט שיאכל וישתה בלילה כזכר וזכוח מיסב דרך סובות, אלא דחכמים קבעו למצוה זו בשעת אכילת המלח ושתיית הארבעה כוסות, אבל עכ"פ מצוה בפ"ט היא ולא מדיני המלח של מצוה וארבע כוסות, וכדחזיק דגם בשאר אכילתו ושתייתו אם היסב כ"ז משונה דהיינו דמיקריא 11 קיום מצוה של הסיבה, [וכ"כ בשו"ע ארי"ה סי' תע"ב סי' דלכחילה יסב בכל הסעודה], כרי דמעשה בהסיבה היא מליה בפ"ט, ושייכה גם בשאר אכילתו ושתייתו, אלא דאין

7. שמות רבה אילנאן פרשת בשלח פרשה כ סימן יח

יח מהו יוסב שהקיפן הקדוש ברוך הוא כשם שהוא אומר (זכריה ב) ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב, וכגון רועה שהיה רועה צאנו וראה זאבין באין על הצאן והיה סובב את הצאן שלא ינזקו, כך בשעה שיצאו ישראל ממצרים היו אלופי אדום ומואב וכנען ועמלק עומדין ונותנין את העצה היאך לבא על ישראל כשראה הקדוש ברוך

מחוייב בה רק בשעת אכילת מצה ושתיית ארבע כוסות, חגג צעיקר דינה אין לה ענין עם מצוה אכילת מצה ושתיית 6 / ארבע כוסות כלל, ולפי"ז אם אכל מצה או שתה ארבע כוסות בנה הסיבה אין כאן שום גריעותה בהמצוה של אכילת מצה או ארבע כוסות, רק דלא קיים מצוה הסיבה שהיא מצוה נפרדת לגמרי. והנה בתוס' פסחים דף ק"ה נסחפקו אם שנה ולא היסב אם יחזור וישתה, וצ"ל 21 שם מבואר דאם אכל הכזית מצה בלא הסיבה לא יצא, ולכאורה מבואר מזה להיפוך, דס"ל דדין הסיבה הוא דין בקיום המצוה של מצוה ודי כוסות, דאל"כ אמאי לא יצא, ועוד דלפמ"כ הרי לכאורה לא שייך כלל שיחזור ויאכל בהסיבה כיון דכבר קיים מצוה אכילת מצה בשלימות, ואין 26 בה שום גריעותה במה שאכלה בלא הסיבה, וא"כ המלח שאוכל אח"כ היא כשאר אכילתו ושתייתו כיון דכבר יצא ידי"ח מצוה, וצ"כ דס"ל דצעיקר דין אכילת מצה נאמר דין שצריך לאכלה בהסיבה, ודלא כמו שכותבי מדברי הרמב"ם.

הוא כך סבב אותן שלא יבואו עליהם שטאמר ויסב אלהים את העם, ולא בעוה"ז בלבד אלא לע"ל כך, מנין שכך דוד אומר ונתלים קכהן ירושלים הרים סביב לה וה' סביב לעמו, ד"א ויסב אלהים את העם מכאן אמרו רבותינו אפי' עני שבישראל לא יאכל עד שישב שכך עשה לחם הקדוש ברוך הוא שטאמר ויסב אלהים.

8. מעשה בבני ברק

מעשה בר"א ור' יהושע וראב"ע ור"ט שהיו מסובין בבני ברק, והיו מספרין ביצי"מ כל אותו הלילה.

9. תלמוד בבלי מסכת ברכות זף לו עמוד ב

אמר רב יוסף: האי תביצא דאית ביה פרוורין כזית - בתחלה מברך עליו המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליו שלש ברכות; דלית ביה פרוורין כזית - בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות, ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. אמר רב יוסף: מנא אמינא לה - דתניא: היה עומד ומקריב מנחות בירושלים, אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה; נטלן לאכלן - מברך המוציא לחם מן הארץ, ותני עלה: וכולן פותתן כזית. אמר ליה אביי: אלא מעתה, לתנא דבי רבי ישמעאל דאמר, פורכן עד שמחזירין לסלתן, הכי נמי דלא בעי ברוכי המוציא לחם מן הארץ? וכי תימא הכי נמי, וחתניא: לקט מכולן כזית ואכלן, אם חמץ הוא - ענוש כרת, ואם מצה הוא - אדם יוצא בו די חובתו בפסח! הכא במאי עסקינן - בשערסן

10. מקראי קודש פסח ח' ב עמ' קיא

זוד יש לתרץ, דמה שאומר אם מצה יצא די חובתו, היינו שעבר וישב ואכל בשיבה שלא כדון, דמ"מ לענין מצות עשה דמצה קיים אמרינן, ואין לומי דאינו יוצא משום מצוה הבאה בעבירה, דדמיא לקורע בשבת, דאמרינן בירושלמי (שם כ"ג ה"ג) דאין בזה משום מצוה הבאה בעבירה משום דאין גושה עבירה.

אבל כ"ז שנויי דחיקי לאוקמי דמירי רק בכי האי גוונא שאכל בלשכה בחול ופתוחות לקדש, או בעבר וישב ואכל בשיבה שלא כדון (ועוין ביבם ע"א כל דאי לא קתני).

אכילה במקדש הוי כאכילת תלמיד לפני רבו

אבל בפשוט י"ל שתאסור של ישיבה בעזרה פועל שלא יהא צריך צ"ע ישיבה ושבוערה יהיו יוצאים די חובת אכילת מצה בעמידה שלא בהסבה, דאכילת מצה כמ"ק הוי כאכילת תלמיד לפני רבו שיוצא די חובה בלא הסבה, ובשניהם ההסבה (דמ"ק) מסני כבוד שמים.

11. הגדת מנחת אשר עמ' רמו

והר"י אריאלי ספק בדברי אלה שבעזרה יוצא די מצה בעמידה, ואמר שהכין דמצות הסיבה הוא גם כן כבוד שמים, למה יסטר מהסיבה משום כבוד שמים. ואלו שלדבריו גם בפסוק הסיבה לפני רבו י"ל כן, דאין סברא דכבוד רבו ידחה מצוה.

נתמקתי במי שאכל מצה שלא בהסיבה ושוב הגיע רבו, ותלמיד לפני רבו אינו מיסב, האם צריך לחזור ולאכול בזית מצה שלא בהסיבה.
ויספור הספק במי שאכל מצה שלא בהסיבה שנפסק בסי' תע"ב סעיף ד' שצריך לחזור ולאכול בהסיבה, האם נחשב כאילו לא אכל מצה כלל וצריך לחזור ולאכול אף אם גם בפעם הזאת לא יאכל בהסיבה כיון שפטור הוא

מלהסב לפני רבו, או שמא קיים מצות מצה אלא שצריך לחזור ולאכול כדי להשלים מצות האכילה בהסיבה, וא"כ כאשר גם האכילה השניה לא יסב למה יחזור ויאכל. (וכע"ז בדמיון רחוק, נחלקו הראשונים במי ששכח ייעלה ויבא במנחה ר"ח האם יתפלל תשלומין במוצאי ר"ח והדברים ידועים).

12. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעב סעיף ז

כל מי שצריך חסיבה, אם אכל או שתה בלא חסיבה * לא יצא, וצריך לחזור לאכול ולשתות בחסיבה. הגה: ויש אומרים דבזמן הזה, דאין דרך להטב, כדאי הוא ראב"ה לסמוך עליו שבדיעבד יצא בלא חסיבה (אגודה פרק ע"פ) ונראה לי אם לא שתה כוס שלישי או רביעי בחסיבה, * אין לחזור ולשתות בחסיבה דיש בו חשש שנראה כמוסיף על הכוסות; אבל בשני כוסות ראשונות, יחזור וישתה בלא ברכה וכן באכילת מצה. ולכתחלה יסב כל הסעודה.

13. ס' חר"י קד"ס ס' עב

כוסות שנים לפניה ושנים לאחריה, ועיקר דינם ומזותם מישך שיך להסעודה, וכמו"כ הדין של חסיבה בכזית מלה, הוא דין בהסעודה ואינו כלל חלק מהמלוה דכזית מלה, אלא הוא דין מדיני הסעודה, ועיקר הסעודה עלמה הוא הכזית מלה וכו' כוסות, ולאשר לכן ס"ל להרמב"ם בקוף כל' ה' דגם בשאר האכילה והשתייה אם היסב היו משנות, כי עיקר מלות החסיבה על הסעודה נאמרה, אלא שאין להחסיבה בשאר אכילה ושתייה מעכנת, לפי שעיקר הסעודה אינה אלא הכזית מלה וכו' כוסות, אבל הא מיהא מתנא דדין החסיבה הוא הלכה בסעודה.

והנראה מבואר מלשון הרמב"ם, לפיכך כשפועד אדם צליה הזה, שכל דין חסיבה צליל פסק אינו אלא דין בשעת סעודה, והחסיבה הוא דין בדיני הסעודה דליל פסק, ומוכרח ממילא דחיוב חסיבה באכילת מלה וד' כוסות הוא משום שהם חלק מחלקי הסעודה דליל פסק, ולפי"ז נראה דגם כד' כוסות הם חלק מחלקי הסעודה, דהסעודה יש לה ד'.

14. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קח עמוד א

יין, איתמר משמיה דרב נחמן: צריך חסיבה, ואיתמר משמיה דרב נחמן: אין צריך חסיבה. ולא פליגי, הא - בתרתי כסי קמאי, הא - בתרתי כסי בתראי. אמרי לה להאי גיסא, ואמרי לה להאי גיסא. אמרי לה להאי גיסא: תרי כסי קמאי - בעו חסיבה, דהשתא הוא דקא מתחלא לה חירות. תרי כסי בתראי לא בעו חסיבה - מאי דהוה הוה. ואמרי לה להאי גיסא: אדרבה, תרי כסי בתראי בעו חסיבה - החיא שעתא דקא חויה חירות, תרי כסי קמאי לא בעו חסיבה - דאכתי עבדים היינו קאמר. השתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי - אידי ואידי בעו חסיבה.

15. מועדי חרב עמ' 147

... ב אמר שהסוגיה שביקשה לחלק בין שתי כוסות ראשונות לבין שתי כוסות אחרונות בקשר לחיוב חסיבה, סבורה שמחייב החסיבה הוא ארבע כוסות של יין ואפיון. מסיבה זו ביקשה הגמרא לחלק ביניהן לעניין חיוב חסיבה (וכשיטת התוספות - עיין להלן). אבל לפי הרמב"ם, מחייב של חסיבה הוא סעודה הכוללת בין השאר גם ארבע כוסות, אין כלל מקום לחלק בין הכוסות לעניין חיוב חסיבה. הרב הניח את הקושיה הזאת על דברי הרמב"ם בצריך עיון.²

16. הערה שם עמ' 156

ואני הקטן, רציתי לתרץ שאין הכי נמי, הקס"ד של הסוגיה הוא שהמחייב של חסיבה הוא ארבע כוסות וטעמון, וממילא אפשר לחלק בין תרי כסי קמאי לתרי כסי בתראי. למסקנה שכולם צריכים חסיבה.

נראה לומר שלפי הרמב"ם, כשהגמרא אמרה "השתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי - אידי ואידי בעו חסיבה", פירוש הדבר שהגמרא חזרה בה מעצם הסברה של הקס"ד שהמחייב הוא ארבע כוסות ואופיון, ולמסקנה סוברת הגמרא שהמחייב הוא סעודה הכוללת את כל ארבע הכוסות ממילא מתורצת קושיית הר"ן הנ"ל. שהרי אין כאן חיוב הנובע מספק אלא חיוב ברור שחסיבה מי המחייב של סעודה אמנם הפירוש הוא דחוק. מפני שלא מצאנו, נוסח כלשהו בכה"י או בראשונים שגיר "אלא" שממנו היה משמע שהגמרא חזרה מי הקס"ד או ניסח

3

17. ר"ן פסחים כג. באילפס

ואע"ג דבעלמא קיימא לן איפכא, דכל ספיקא דרבנן לקולא, הכא כיון דלאו מילתא דטירחא היא, עבדינן לררוחא דמילתא כל פירשו ז"ל. ולי נראה דע"כ בעי למיעבד הסיבה בכולהו, דאי נזייל לקולא, אמאי נקיל בחזי טפי מחני, ואי נקיל בתרוייהו, הא מיעקרא מצות הסיבה לגמרי

אנוס שאין לו מצות וארבע כוסות, אב חייב בהדין

18. מועדים לשמחה עמ' רלו-ח

יש מקום להסתפק במי שנאנס ואין בידו לא מצות ולא ארבעה כוסות אכן יש בידו שאר מיני פירות וירקות ומיני בשר ודגים (או באנוס מחמת חולי רחיל שאסור באכילת מצות ויין) האם עליו להסב בשעה שאוכל בליל פסח מיני פירות ומיני בשר ודגים דרך חירות להראות אה עצמו (או לראות עצמו) כאילו הוא יצא ממצרים, או שמא אין בדינו אלא תקנת חז"ל שתיקנו הסיבה באכילת מצה הדי כוסות ואפיקומן בלבד ולא בשאר סעודת ואכילת פירות

ירקות ומיני בשר ודגים. מאיך היה מקום לומר שרק מי שהסב בשעת מצה וארבע כוסות ואפיקומן – פטור מלהסב בשאר הסעודה שהרי כבר הראה עצמו (או ראה עצמו) כאילו הוא יצא ממצרים בשעת אכילת המצה ושתיית ארבעה כוסות אבל אנוס שאין בידו מצה ויין, עכ"פ חייב להראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים באמצעות הסיבה כדרך בני חורין בשעת אכילת מיני פירות וירקות ובשר ודגים.

וכ' אבי העזרי בזמן הזה שאין רגילות בארצינו לחיסב יושב כדרכו וא"צ לחיסב

20. בית יוסף אורח חיים סימן תעב

כ"כ המרדכי בפרק ערבי פסחים א"ד: (בשם ראב"ן) קסד ע"ד (וגם הגהות מיימון) א"צ אות ב) כתבו כן בשם ראב"ה וכתבו עליו דחיד הוא בדבר זה. כלומר שדעת כל הפוסקים דלעולם בעי הסיבה ואפילו בזמן הזה:

21. ערוך השולחן אורח חיים הלכות פסח סימן תעב סעיף ג

ודע שהטור כתב בשם ראב"ה דבזמן הזה במדינתנו שאין רגילין לאכול בחסיבה א"צ לחסב ע"ש אבל כל רבותינו לא ס"ל כן ואדרבא נלע"ד דכיון שמצוה לעשות שינויים בליל זה כמ"ש חרמב"ם בפ"ו אהל" ג"ן שצריך לעשות שינויים בליל זה כדי שיראו הבנים וישאלו א"כ אין לך שינוי טוב מחסיבה שאין אנו רגילים בזה ועכשיו עושין אותו וראיה לזה שהרי במשנה א"קט"ז] בשאלת מה נשתנה לא הזכרה שאלת החסיבה ובנוסחא שלנו ישנה והטעם דבזמן המשנה לא חיתה שינוי ולא היה לכן מה לשאול על זה אבל עכשיו שואל על השינוי ולכן העיקר כדברי רוב הפוסקים שחייב יש בחסיבה:

22. ס' אורות הפסח לרב שלמה ווארמאן עמ' קכו

ולענ"ד נראה מבואר מזה דבליל פסח איכא חיוב דניהוג מעין יצ"מ, ולהכי חייבים גם לחסב, דבחסיבה איכא גדר דניהוג מעין יצ"מ... ולפ"ז י"ל דנהי נמי דחסיבה בזה"ז אינה דרך של חירות ושל מלכים, מ"מ ס"ל להרבה רבואותא דאכתי חייבין לחסב בזה"ז מפאת הגדר דניהוג מעין יצ"מ דאיכא בחסיבה...

23. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעג סעיף ו

ויקח מצה האמצעית ויבצענה לשתים, ויתן חציה לאחד מהמסובין לשומרה לאפיקומן ונותנין אותה תחת חמפה, וחציה השני ישים בין שתי השלימות ויגביה הקערה שיש בה המצות ואמר: הא לחמא עניא, עד מה נשתנה

24. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעג סעיף ו

תחת המפה - זכר למה שאומר משארותם צרורות בשמלותם ויש שנותנין אותה על כתפיהם זכר ליציאת מצרים

25. כף החיים שם אות קכג

א קבג) **שם**. ונתנין ליהם חמה כמטה. זכר נמשחוהו
צדקה בשמלותם. פיר. ויש נוכחין להסיס
האטיקומן צדק במטה על כהנים זכר ליציאת מצרים. מיי
אוי ליא. חק יוסף אוי כיו. ריו אוי ליב. ורסיל נחשו כנו
כחכ ראו לכורכה במשפחה ולכניה בין סכר וכנסת וכסרול
ללכול יוציא כמו סכיא בחיך המטה ויכלסל לחורו וילך
כמו די אמה ויאמר כך סיו אבוהיו כולכיס משארותם
צדקה בשמלותם. וכיד איי סא. וכנסת מטיבין סיי סטיו
כהג חיל ומכניו ליקח מקל ברו ומנעלי ברנלי ועמר וכנה
חלכלו אויח מחניכס חגורים נפליכס ברנליכס ומקלכס בודכס
א ואלכלס אויח נחשוזן ססת סול לבי ולכן אטי טכס סול
לכסטיס סאזור כליל ססת עד אחר אטיקומן עכיל וכיד
מיי סיי סטיי אוי אי וכחכ ונמדויה אלו אין נוכחין כל זכ
עכיל ואיכ כל אחר יפסס כמכסנו כיון דדברים אלו אינכ כיא
מזר מכנה. ומכסניו לכרוך אויח כמסס ולקשרו בכחף סמיטק
א ואחיכ אומריס סא לססת פניל וכו' ואחיכ סולך סמיטק
ודוסק על כדלה ואומריס לו מיי אסס ואומר ישרלל ומלין

באסס ואומר ממלריס ולכן אסס סולך ואומר לירוסליס וסס
אסס נוסח ואומר תלס ואחיכ כל לפטי כמסונוס וקורל סס
נשחנה וכיי ואחיכ מחחיל סגדול ואומר עבדיס וכו' וכסלר
קסור ככחסי עד סמניעין לאכילה סאטיקומן ואך אס יסן
סמיטק קודס ליה או לוקמיס אויח כסודו כרוך כמסס
א ומימיס אויח בין סכר לכסס עד סמניעין לאכילה סאטיקומן

26. שו"ת מהרש"ל סימן פח

ואח"כ ישתה רוב רביעית בהסיבה דרך חירות אף שכתב ראב"ה שאין דרך חירות האידנא בהסיבה כ"א דרך חולים
מ"מ נראה דאין קפידא שאינה אלא לרמוז החירות שהיה בימים חתם ולכן אומר חירות ירמו ומאחר שאינו אלא
לרמוז א"כ בדיעבד אף אם לא היסב יצא ואין צריך לחזור בו' כמו שפסק האגודה

27. רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ו הלכות ו-ז

בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שטאמר + דברים ו' + ואותנו
הוציא משם וגו', ועל דבר זה צוה הקדוש ברוך הוא בתורה + דברים ה' + וזכרת כי עבד היית כלומר כאילו אתה
בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית.
לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב ב דרך חירות, וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים
חייב לשתות בלילה הזה ג ארבעה כוסות של יין, אין פוחתין מהם, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה לא יפחתו לו
מארבעה כוסות, שיעור כל כוס מחן רביעית.

28. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעב סעיף ז

אשה אינה צריכה חסיבה אלא א"כ היא חשובה. הגה: וכל הנשים שלנו מקרי חשובות (מרדכי ריש פ' ע"פ ורבינו
ירוחם), אך לא נהגו להסב כי סמכו על דברי ראב"ה דכתב דבזמן הזה אין להסב (ד"ע).

29. מאמר רב מרדכי ויליג בס' זכרון חרב עמ' 77

ושמעתי לפרש דברי הרמ"א ע"פ היסוד הנ"ל, דיש ב' דינים בהסבה, פ"נ,
דנשים חייבות בו, וכנ"ל, וגם דין זכר לנס (עיי"ל סק"ב). שע"י הסבה אנו זוכרים את הנס
שהקב"ה עשה לנו כשיצאנו ממצרים. ומקורו במדרש (ר"פ בשלח פ"כ פיי"ט), ויסב
אלקים את העם וכו', מכאן שאפ"י עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, שכך עשה להם
הקב"ה שנאמר ויסב אלקים.
והנה בתוס' (צט: ד"ה ואפילו) כתבו וז"ל, דס"ד דהסבת עני לא חשיבא הסבר
דאין לו על מה להסב, ואין זה דרך חירות, עכ"ל. ולא נהבאר מרי הנמסקנה, האב ר"י
דהוי דרך חירות, אי החיוב אפ"פ שאינו דרך חירות.
ובמדרש הנ"ל נראה דבעני אינו דרך חירות, דה"ל פ"נ, אלא זכר לנס ש
הקב"ה. ולכן הוצרכו לדרוש מיוסב שעני חיוב, דעשיר חיוב בלא"ה משיב דרך חיו

עכ"פ, לפ"ז דנשים חייבות רק בזמן וזן הנישואין...
 וע"ד משכ"ל במגילה ודי כוסות. ולפ"ז מיושבים דברי הרמ"א כמין חומר, דהראב"י
 בעצמו ס"ל דיש רק דין דרך חירות ופ"ג בהסבה, ובוה"ז שאינו דרך חירות ופ"ג גם
 אנשים פטורים. אבל אנן קיי"ל דיש דין שני דזכר לנס, וזכר זה קיים אף שאינו דרך
 חירות ופ"ג בוה"ז. ולכן אנשים חייבים להסב בוה"ז. אבל נשים, דחייבות רק בדין דרך
 חירות ופ"ג בהסבה, פטורות מכל וכל בזמנה"ז. דפטורות מדין זכר לנס משום מ"ע
 שהז"ג, דאינו בבחינת אף הן היו באותו הנס (ודלא כסדר הערוך פל"ו הע" 4 שכתב
 שפטויה מדין זה משום שמשמשת למסובין, דדין אשה חשובה ר"ל שא"צ לשמש,
 וככס"מ (פ"ז ה"ח), ואעפ"כ לא נהגו להסב). ופטורות מדין דרך חירות ופ"ג כסכרת
 30. שמות פרק יב פסוק יא: ראבי"ה, דבוה"ז אינו דרך חירות, וכמש"כ הרמ"א.

וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא ליקוק:

31. ספורנו שמות פרק יב פסוק יא

מתניכם חגורים. מזומנים לדרך, כענין וישנס מתניו (מ"א יח, מו) להורות על בטחון בלתי מסופק באל יתברך,
 בחיותם מכינים עצמם לדרך בעודם בבית כלא:

32. ס' גן שושנים ס' כג

חיצוני או עבדים ומשועבדים אף עתה אבל
 כיון דיעוד היהודי הוא להגאל, הפנימיות
 לעולם לא נשתעבד ונחשב כבן חורין. למה
 הדבר דומה, כמי שהוא בכית האסורין אבל
 עומד בעוד יום לצאת לחירות. ניש אחר שנידון
 כמשפט להיות חפוס בכית האסורין אבל עדיין
 לא אסרו אותו ככלא, דמי נחשב יותר לבן
 חורין, ודאי מי שעומד לצאת לחירות אף
 שעדיין הוא בית הסתר, ולא זה שעדיין לא
 נתפס אבל עומד הוא להאסר. וזהו מה שחירץ
 בעל ההגדה דאף דעכשיו אנו גרים בארץ לא
 לנו ובגלות, אבל כיון דיעוד וסנף היהודי
 להיות בארץ ישראל ולהגאל, אף שעכשיו הוא
 עבד מ"מ כיון דלשנה הבאה יעודו להיות בן
 חורין, א"כ נחשב הוא כבר עכשיו בחון חוכו
 כבן חורין, דעבודתו הוא רק מצב חיצוני עובר.
 אבל פנימיות ומהות מצבו הוא בן חורין, וזהו
 כתת חז"ל שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק
 בחורה.

כתחילת ההגדה של פסח אומרים: הא
 לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים
 כל דכפין יחי וייכול. כל דצריך יחי ויפסח.
 השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל.
 השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין.
 והנל"פ דקבעו זה כתחילת ההגדה, משום
 דהוא בא לתרץ הקושיא הנשאלת מאליה, דאיך
 יכולים אנו לקיים את כל מצות ההגדה בדרך
 חרות וכמלבים בהסיכה, שהרי החרש מכחיש,
 שהרי ברוב השנים ישראל הם נדכים ומרודים
 וחתת שלטון הגרים, ולכן כל הסדר אינו אלא
 טקס בעלמא, ומה הצד חירות האמיתית שיש
 לזה הדרכין חסר כל, שאנו מומינים לכתינו
 עכשיו, ואיך מתפרש כל הניהוג בדרך חירות
 יחללים
 ולזה בא הבעל ההגדה לתרץ דאף דבאופן

33. טור אורח חיים הלכות ראש חודש סימן תיו

ה"נ איתא בירושלמי הני נשי דנחגי דלא למיעבד עבידתא בריש ירחא מנהגא ואיתא בפרק מ"ד מפרקי דר' אליעזר
 לפי שלא רצו נשים ליתן נזמיהן לבעליהן במעשה העגל לכך נתן להן הקדוש ברוך הוא שכון שיהו משמרות ר"ח
 יותר מהאנשים ושמעתי מאחי הר"י טעם לדבר לפי שהמועדים נתקנו כנגד אבות פסח כנגד אברהם דכתיב
 אבראשית יחן לושי ועשי עוגות ופסח היה שבועות כנגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של
 יצחק סוכות כנגד יעקב דכתיב אבראשית לדן ולמקנהו עשה סוכות וי"ב ראשי חדשי השנה שגם הם נקראים
 מועדים כנגד י"ב שבטים וכשחטאו בעגל ניטלו מהם וניתנו לנשותיהם לזכר שלא היו באותו חטא

34. רש"י שמות פרק טו פסוק כ

בתפים ובמחלת - מובטחות היו צדקניות שבדור שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים והוציאו תופים ממצרים:

6